

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

בס"ד, כ"ג אב התשפ"ו

חולין צ"ח – ביטול ביצה טמאה, חצי שיעור, מקור שיעורים דרבנן, וביטול זרוע של איל נזיר

שאלות:

1. אלקנה בישל ביצים ולא בדק אותם, האם יש מצב שכל הביצים נאסרו?

ביטול ביצה טמאה בתערובת

○ בדף הקודם **רב נחמן** אמר שביצה אסורה מתבטלת בשישים, **רב אידי בר אבין** שאל, הרי ידוע שביצה לא נותנת טעם? **אביי** אמר שמדובר בביצה שגדל בתוכה אפרוח ואפילו היא טהורה הוא נחשב נבלה.

■ **אביי מסביר** את הברייתא שאומרת: ש"ביצים טהורות ששלקן עם ביצים טמאות – אם יש בהן בנותן טעם כולן אסורות" – שגם כאן "ביצה טמאה" פירושה ביצת אפרוח והיא נקראת טמאה בגלל האפרוח שנחשב נבלה, ובשר האפרוח נותן טעם בתבשיל.

■ ולכן צריך לפרש את הסיפא ש"ביצים ששלקן ונמצא אפרוח באחת מהן, אם יש בהן בנותן טעם – כולן אסורות" כפירוש לרישא שגם שם מדובר בביצת אפרוח.

2. אבי מחשב האם יש פי 60 מחתיכת הבשר שנפלה לסיר חלבי, איך הוא יודע מה היה הגודל שלה לפני שהצטמקה בבישול?

חצי שיעור

○ הגמרא מספרת שחלב נפל לסיר עם בשר: **רב אשי** רצה לחשב את ההיתר יחד עם מה שבלע הסיר, והתלמידים שאלו אותו הרי כשם שההיתר הצטמק וחלק ממנו נבלע בקדרה, ככה גם האיסור הצטמק וחלק ממנו נבלע. לכן אין לצרף רק את מה שנבלע מן ההיתר, אלא משערים את האיסור ואת ההיתר כפי שהם נראים לפנינו כעת.

○ במעשה נוסף **מר בר רב אשי** רצה לשער חצי זית חלב שנפל לקדרה, ב-30 חצאי זיתים של היתר. אביו **רב אשי** אמר לו: שאפילו אם זה אסור רק מדרבנן "לא תזלזל בשיעורי חכמים! ועוד, שהרי **רבי יוחנן** פסק שחצי שיעור אסור מהתורה!", ולכן גם על חצי זית צריך פי 60 להיתר.

○ **רב שמן בר אבא** מסר בשם חכמים קודמים, עד **רבי יעקב** שאמר בשם בית הנשיא: שביצה של איסור שהתערבה ב-60 ביצים – אסורה; התערבה ב-61 ביצים – מותרת.

■ **רבי זירא** אמר ל**רב שמן בר אבא**: שצריך לדייק כדי שהשומעים לא יטעו בהגדרת "גבול ההיתר" – לא נכון להגדיר 61 מבלי להבהיר אם ביצת האיסור נכללת במניין ה-61 או נוספת עליו – שהרי שני גדולי הדור **רבי יעקב בר אידי** ו**רבי שמואל בר נחמני** הסתפקו בזה ולא הכריעו.

בהמשך, **רבי חלבו** הביא בשם **רב הונא**, במפורש: שצריך שישים ואחת ביצי היתר להתיר. כלומר, במקרה המותר יש בסך הכול שישים ושתיים ביצים.

○ הגמרא מביאה מעשים של הבנים של **רבי** שלא הסכימו להתיר תערובת (לפי הפירוש השני ברש"י):

- האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
- **רבן גמליאל בר רבי** תמה הרי **רבי** לא הסכים להתיר בפי 47, והוא עצמו יתיר בפי 45?
 - **רבי שמעון בר רבי** תמה הרי **רבי** לא הסכים להתיר ביותר מפי 45, והוא עצמו יתיר בפי 43?
 - במעשה נוסף **רבי חייא שאל** אדם שבא לפניו אם יש אפילו פי 30 כנגד האיסור, **רבי חנינא מסביר** שדברי **רבי חייא** היו גוזמה, כי בתערובת לא היה אפילו פי 30.
3. אסף בודק האם בתערובת יש פי 100 כנגד הכף האסורה שהוכנסה בטעות, הוא צודק?

מקור שיעורי ששים ומאה

- הגמרא מביאה שתי מסורות בשם **רבי יהושע בן לוי** משום **בר קפרא: רבי חייא בר אבא מוסר** שכל איסורי התורה בטלים בששים, ואילו **רב אסי** מוסר שכל איסורי התורה בטלים במאה.
(לדעת רש"י: שיעורי ששים ומאה נאמרו כאשר האיסור אינו נותן טעם בתערובת, או כאשר אי אפשר לבדוק אם הוא נותן טעם, כגון בתערובת של מין במינו. אם יש טעם אין ביטול בכמות.)
 - הגמרא **אומרת** ששני החכמים למדו את דינם מזרוע האיל של הנזיר, שהיא קודש לכהן ואסורה באכילה לזרים, אבל מבושלת יחד עם כל האיל שנאכל לבעלים הישראליים,
 - **הדעה של 60:** מחשבת את הבשר והעצמות של הזרוע כנגד הבשר והעצמות של האיל, ויוצא ביחס של 1 ל-60.
 - **הדעה של 100:** מחשבת רק את הבשר כנגד הבשר (מפני שהעצמות לא פולטות טעם), ויוצא ביחס של 1 ל-100. (ובזרוע יש יותר עצם ופחות בשר)
 - הגמרא מביאה דעות שונות כיצד מבשלים את האיל והזרוע ביחד או לחוד, ולפי הלשון השנייה ניתן ללמוד את שיעורי הביטול מזרוע איל הנזיר, רק לשיטת **רבי שמעון בן יוחאי**, ולא לשיטת **חכמים**, שלשיטתם מבשלים את הזרוע בנפרד מהאיל.
4. האם אפשר ללמוד מהזרוע של האיל דיני ביטול ברוב, לכל שאר איסורי התורה?

ביטול בזרוע של נזיר

- הגמרא **מקשה** מהברייטא שאומרת: "זהו היתר הבא מכלל איסור" – והמילה "זהו" באה למעט וללמד שהמקרה של איל הנזיר הוא מקרה יחיד ויוצא דופן של היתר, ואין ללמוד ממנו לכלל איסורי התורה!
- **אביי מסביר:** "זהו" בא למעט לשיטת **רבי יהודה מין במינו** שבטל רק באיל ובשאר האיסורים לא בטל לעולם.
הגמרא **שואלת** למה לא ללמוד מכאן היתר גורף למין במינו, ומשיבה שיש הוכחה הפוכה: מהפסוק "ולקח מדם הפר ומדם השעיר" (ביום הכיפורים), שדם השעיר נשאר בשמו ולא מתבטל בתערובת דם הפר שמרובה ממנו, מכאן **רבי יהודה** למד שמין במינו לא בטל מהתורה.
ומעדיפים את הלימוד מיום הכיפורים מכיוון שדין זרוע בשלה הוא חידוש, כי יש בו ביטול איסור לכתחילה בידיים, ולא רק בדיעבד כשקרתה תערובת, ולכן לא לומדים

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א מחידוש ייחודי להקל (לבטל מין במינו בכלל), אבל למרות שזה חידוש לומדים להחמיר – שלמרות שהתורה מתירה תמיד ביטול ברוב ואפילו באיל שהתורה הקלה בו לבטל לכתחילה צריך רוב של 60 או מאה, מכאן חכמים החמירו והצריכו שיעור 60 או 100 בשאר כל האיסורים.

- **רבא מסביר:** את ההביטוי "זהו היתר הבא מכלל איסור" שזה בא למעט קדשים, שרק בזרוע בשלה התורה התירה את הטעם שנבלע, בשאר הקדשים חל דין,,טעם כעיקר": טעם האיסור שנבלע במאכל ההיתר, נחשב כעיקר האיסור ואוסר את התערובת. לעניין חולין – רש"י מפרט שמהתורה טעם אינו כעיקר בחולין ולא לוקים על טעם ללא ממשות בתערובת, ומהתורה האיסור בחולין בטל ברוב, אבל חכמים החמירו להצריך שיעור 60 או 100.